

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

KUTAL VE UĞRAŞ - TÜRKİYE DAVASI

(Başvuru no: 61648/00)

KARARIN ÖZET ÇEVİRİSİ

STRAZBURG

13 Haziran 2006

İşbu karar AIHS'nin 44§2 maddesinde belirtilen koşullar çerçevesinde kesinleşecektir. Şekli bazı düzeltmelere tabi olabilir.

© T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2006. Bu gayriresmi özet çeviri Dışişleri Bakanlığı Avrupa Konseyi ve İnsan Hakları Genel Müdür Yardımcılığı tarafından yapılmış olup, Mahkeme'yi bağlamamaktadır. Bu çeviri, davanın adının tam olarak belirtilmiş olması ve yukarıdaki telif hakkı bilgisiyle beraber olması koşulu ile Dışişleri Bakanlığı Avrupa Konseyi ve İnsan Hakları Genel Müdür Yardımcılığı'na atıfta bulunmak suretiyle ticari olmayan amaçlarla alıntılanabilir.

Türkiye Cumhuriyeti aleyhine açılan ve (61648/00) başvuru no'lu davanın nedeni bu ülke vatandaşı olan Fırat Kutal ve Volkan Uğraş'ın (başvuranlar) Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne (AİHM) 5 Haziran 2000 tarihinde, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin (AİHS) Temel İnsan Haklarını güvence altına alan 34. maddesi uyarınca yapmış olduğu başvurusudur.

Başvuranlar, İzmir Barosu avukatlarından T. Aslan tarafından temsil edilmektedir.

OLAYLAR

Başvuranlar 1982 doğumludurlar. Davanın açıldığı sırada, başvuranlar sırasıyla Muş ve Buca cezaevlerinde tutulmaktaydılar.

26 Kasım 1998 tarihinde, başvuranlar yakalanmış ve İzmir Terörle Mücadele Şubesine bağlı polislerce gözaltına alınmışlardır. Başvuranlar, Abdullah Öcalan'ın yakalanmasını protesto etmek amacıyla 17 Kasım 1998 tarihinde düzenlenen bir gösteriye katılmakla suçlanmışlardır.

27 ve 28 Kasım 1998 tarihlerinde başvuranların sırasıyla ifade tutanakları hazırlanmıştır. Bu ifadelerde başvuranlar dava konusu gösteriye katıldıklarını, PKK (Kürdistan İşçi Partisi) ve Abdullah Öcalan lehinde slogan attıklarını ve de Molotov kokteyli attıklarını kabul etmişlerdir.

30 Kasım 1998 tarihinde, F. Kutal avukatıyla görüşmüştür.

1 Aralık 1998 tarihinde, başvuranlar, İzmir Devlet Güvenlik Mahkemesi Cumhuriyet Savcısı tarafından dinlenmişler ve kendilerine isnat edilen suçları reddederek gözaltında verdikleri ifadelerin içeriğini reddetmişlerdir.

Aynı gün, başvuranlar, geçici olarak tutuklanmaları emrini veren Devlet Güvenlik Mahkemesi yedek hakiminin önüne çıkarılmışlardır.

11 Aralık 1998 tarihinde, Cumhuriyet Savcısı, başvuranları ve diğer on sekiz kişiyi yasadışı bir örgüt olan PKK'ya yardım etmekle suçlamıştır. Cumhuriyet Savcısı, bu kişilerin Türk Ceza Kanunu'nun 169. maddesi ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Yasası'nın 5. maddesi uyarınca mahkum edilmelerini talep etmiştir.

28 Ocak, 25 Şubat, 25 Mart ve 11 Mayıs 1999 tarihlerinde, Devlet Güvenlik Mahkemesi biri askerlik mesleğinden olan üç hakimle oturum düzenlemiştir. Bu duruşmalar sırasında, Devlet Güvenlik Mahkemesi özellikle sanıkların ve sanık avukatların dinlenmesine başlamıştır. Başvuranlar kendilerine isnat edilen suçları ve gözaltında hazırlanan tutanakların içeriğini inkar etmiştir.

11 Mayıs tarihinde, AİHM sonraki duruşma tarihini 22 Haziran 1999 olarak belirlemiştir.

18 Haziran 1999 tarihinde, Türkiye Büyük Millet Meclisi Anayasa'nın 143. maddesini değiştirmiş, askeri görevlileri Devlet Güvenlik Mahkemelerinin hem karar hem de savcılık makamlarının oluşumunun dışında tutmuştur. 22 Haziran 1999 tarihinde Devlet Güvenlik Mahkemelerine ilişkin yasaya aynı yönde değişiklikler getirilmiştir.

22 Haziran 1999 tarihinde, Anayasa değişikliğine ve yeni bir oturum düzenlenmesinin imkansızlığına ilişkin bir tutanak hazırlanmıştır. Sonuç olarak, bir sonraki duruşmanın tarihi 17 Ağustos 1999 olarak belirlenmiştir.

17 Ağustos 1999 tarihinde, Devlet Güvenlik Mahkemesi üç sivil hakimden oluşan bir oturum düzenlemiştir. Devlet Güvenlik Mahkemesi, oturumundaki değişikliği göz önünde bulundurarak duruşma tutanaklarının ve Cumhuriyet Savcısının esasa ilişkin iddianamelerinin okunmasına başlamış ve de sanıklarla sanık avukatlarının savunmalarını dinlemiştir.

Bu duruşmanın sonunda, Devlet Güvenlik Mahkemesi, Türk Ceza Kanunu'nun 169. maddesi ve 3713 sayılı Kanun'un 5. maddesi uyarınca, başvuranların yasadışı PKK örgütüne yardım etmekten suçlu bulunmasına hükmetmiştir. Olaylar sırasında başvuranlar küçük olduğundan, Devlet Güvenlik Mahkemesi, Türk Ceza Kanunu'nun 55 § 3 maddesi uyarınca başvuranların cezasının üçte birini indirmiş ve böylece onları iki yıl altı ay süreli hapis cezasına mahkum etmiştir.

Daha sonra, başvuranlar bu kararın bozulması için temyize gitmiş ve Yargıtaydan duruşma talebinde bulunmuşlardır.

25 Ekim 1999 tarihinde, Yargıtay Başsavcısı, itiraza ilişkin başvuranlara iletilmediği öne sürülen görüşünde, Yargıtayı ilk derece mahkemesinin kararını onamaya davet etmiştir.

27 Mart 2000 tarihinde, Yargıtay, başvuranların avukatının duruşmaya katılmadığını ve bunun için hiçbir mazeret göstermediğini tespit etmiştir. Daha sonra, Yargıtay dosya hakkında karar vererek ilk derece mahkemesinin kararını onamıştır.

17 Nisan 2000 tarihinde, Yargıtayın karar belgesi Devlet Güvenlik Mahkemesi Kalemindeki dava dosyasına eklenmiş ve böylece tarafların erişimine sunulmuştur.

HUKUK AÇISINDAN

I. AİHS'İN 14. MADDESİYLE İLİŞKİLİ OLARAK 6. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

Başvuranlar bir yandan davanın bir bölümü sırasında askeri hakimin davaya katılımı öte yandan sivil hakimlerin Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'na bağımlı olmasından dolayı, kendilerini yargılayan ve mahkum eden Devlet Güvenlik Mahkemesinin kendilerine adil yargılama garanti edebilecek bağımsız ve tarafsız bir mahkeme olmadığını iddia etmektedirler.

Bununla beraber, başvuranlar, gözaltı sırasındaki ifadelerinin aleyhte delil olarak kullanılmasına itiraz etmektedirler ve gözaltı sırasında avukat yardımından faydalanmadıklarını ileri sürmektedirler. Bu bağlamda, başvuranlar, savunma haklarına ilişkin olarak Umumi Hukuk kurallarına kıyasla daha elverişsiz usul kurallarına tabi kıldıklarını ve bu şekilde ayrımcılıktan mağdur olduklarını düşünmektedirler.

Öte yandan, başvuranlar, Yargıtayda dava görülürken, Başsavcının görüşünün kendilerine iletilmemesi nedeniyle adil yargılanmanın gerekliliklerinin yerine getirilmediğini iddia etmektedirler.

Başvuranlar, AİHS'in 14. maddesiyle ilişkili olarak 6 §§1 ve 3 maddelerinin ihlal edildiğini ileri sürmektedirler.

Hükümet bu iddiaya karşı çıkmaktadır.

A. Kabuledilebilirlik hakkında

AİHM, AİHS'in 35 § 3 maddesi uyarınca bu şikayetlerin belirgin olarak kötü temellendirilmediklerini tespit etmiştir. Öte yandan, AİHM, bu şikayetlerin hiçbir kabuledilemezlik engeline takılmadıklarını belirtmektedir. Bu durumda şikayetlerin kabuledilebilir olduğunu ifade etmek uygundur.

B. Esas hakkında

1. Devlet Güvenlik Mahkemesinin bağımsızlığı ve tarafsızlığı hakkında

Hükümet, anayasa değişikliğiyle, Devlet Güvenlik Mahkemesinin oturumunda bulunan askeri hakimin yerine sivil bir hakim getirildiğini ve sözkonusu kararın Devlet Güvenlik Mahkemesinin bu yeni bileşimini oluşturan hakimlerce verildiğini hatırlatmaktadır. Bu bağlamda, Hükümet 17 Ağustos 1999 tarihli duruşma sırasında, Devlet Güvenlik Mahkemesinin sadece sivil nitelikli bir oturum düzenlediğini, savcının iddianamesini yenilemiş olduğunu ve başvuruların savunmalarını sunacak fırsatları olduğunu belirtmiştir. Bundan dolayı, başvuruların bu yargılamanın tarafsız ve bağımsız olmadığına ilişkin şikayetlerinin mesnetsiz olduğu ortaya çıkmaktadır. Hükümet bu hususa ilişkin *Sevgi Yılmaz-Türkiye* (62230/00 no'lu, 20 Eylül 2005 tarihli karar) kararına atıfta bulunmuştur.

Başvuranlar bu açıklamalara itiraz etmişlerdir.

AİHM, başvuruların ilk başta, biri askeri olan üç hakimden oluşan bir Devlet Güvenlik Mahkemesinin önüne çıkarıldıklarını tespit etmiştir. Bu dava sırasında, Anayasanın 143. maddesinin 18 Haziran 1999 tarihli 4388 sayılı Kanunla değiştirilmesinin akabinde, askeri hakimler Devlet Güvenlik Mahkemelerinin oluşum yapısından çıkarılarak yerlerine sivil hakimler getirilmiştir. Başvuranların davasında adı geçen askeri hakimin de yerine aynı şekilde sivil hakim getirilmiştir.

Bu durumda, bir ceza davası sırasında askeri bir hakimin sivil bir hakimle değiştirilmesi davada ileri sürülen kurumsal problemi çözmek için yeterli değildir : davanın bütününe düzenliliğine ilişkin mevcut şüphelerin değişimden sonra yeterince bertaraf edildiğinin somutlaşmış olması gerekir (*Öcalan – Türkiye*, 46221/99 sayılı karar ve *Ceylan – Türkiye*, 68953/01 sayılı karar). Böylece her durum için, ilk önce giriş niteliğindeki muamelelerle esasa ilişkin muameleler arasında bir ayırım yaparak askeri hakimin katılımıyla benimsenen adli muamelelerin niteliğinin incelenmesi, daha sonra esasa ilişkin muamelelerin askeri hakimin sivil hakimle değiştirilmesinden sonra usulüne uygun olarak yenilenip yenilenmediğinin kontrol edilmesi gerekir (*Öcalan*).

Olayda, dosyadaki belgelerin incelenmesi sonucunda, AİHM, Devlet Güvenlik Mahkemesinin oluşumunun değişmesinin uyuşmazlık davasının ancak son aşamalarında meydana geldiğinin altını çizmektedir. Böylece, Devlet Güvenlik Mahkemesinin sadece sivil hakimlerden oluşan oturumunun ancak başvuruların mahkumiyet kararının okunması

sırasında meydana geldiği ortaya çıkmaktadır. O ana kadar, Devlet Güvenlik Mahkemesi esasa ilişkin duruşmalara katılan ve sivil hakimlerce yinelenmeyen adli muameleleri benimseyen askeri bir hakimin eşliğinde oturum düzenlemiştir.

Oysa ki AİHM, *Öcalan* kararında Büyük Dairenin “ askeri bir görevli, ilgili ceza duruşması içinde daha sonra geçerli olarak kalan bir veya daha fazla adli muamelenin benimsenmesinde yer alırsa, sanık makul olarak davanın bütünü düzenliliğine ilişkin şüphe duyabilir. Böylece, askeri bir hakimin, sivil bir kişinin yargılandığı duruşmada, duruşmanın içeriğinin bir parçası olan bir adli muameleye katılmış olması davanın bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından görüldüğü izlenimini davanın bütünü için ortadan kaldırmaktadır.

Bu nedenle, AİHS’nin 6 § 1 maddesi ihlal edilmiştir.

2. Davanın Devlet Güvenlik Mahkemesi ve Yargıtay önünde görülmesine ilişkin hakkaniyet hakkında

Hükümet başvurularının sırasıyla gözetiminin üçüncü ve dördüncü günü avukatlarıyla görüşebildiklerinin altını çizmiştir. Bunun dışında, başvurular Devlet Güvenlik Mahkemesi önünde süren dava boyunca bir avukat yardımından faydalanmışlardır.

AİHM, daha önce benzer davalarda, bağımsız ve tarafsız olmadığı tespit edilen bir mahkemenin hiçbir şekilde yargılamasına tabi olan kişilere adil bir mahkeme garanti edemeyeceği kararını verdiğini hatırlatmaktadır (bkz., özellikle, *Çiraklar-Türkiye*, 28 Ekim 1998 tarihli karar).

Başvuruların davalarının bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından görülmesi haklarının ihlal edildiğinin tespitini göz önünde bulundurarak AİHM, mevcut şikayeti (gözetim sırasında bir avukat bulunmamasına ilişkin, bkz., diğerleri arasında, *Ünal-Türkiye*, 48616/99, 10 Kasım 2004 tarihli karar, Başsavcının görüşünün iletilmemesi hususunda, bkz. *Işık-Türkiye*, 50102/99, 5 Haziran 2003 tarihli karar, savunma hakkının ilişkin ileri sürülen ayrımcılık iddiası için, bkz. *Coëme ve diğerleri-Belçika*, 32492/96, 32547/96, 32548/96, 33209/96 ve 33210/96 numaralı kararlar) incelemenin gereksiz olduğuna karar vermiştir.

II. AİHS’İN 41. MADDESİNİN UYGULANMASI HAKKINDA

A. Maddi ve manevi zarar

Başvurular her biri için 20 000 Euro olarak belirttikleri bir manevi zarara uğradıklarını ileri sürmektedirler.

Hükümet görüş bildirmemektedir.

AİHM, davanın koşulları içinde, ihlal tespiti kendi başına yeterli ve adil bir tatmin oluşturmaktadır (*Çiraklar*).

AİHM, bir kişi AİHS tarafından dayatılan bağımsızlık ve tarafsızlık şartlarını yerine getirmeyen bir mahkeme tarafından mahkum edilince, ilgilinin talebi üzerine yeni bir dava açılması veya davanın yeniden ele alınması aslında tespit edilen ihlali düzeltmek için uygun bir yöntemdir (*Öcalan*).

B. Masraf ve harcamalar

Başvuranlar, AİHM önünde yaptıkları masraf ve harcamaların tazminini talep etmektedirler ve avukat masraflarının 3 500 Euro olduğunu ileri sürmektedirler. Başvuranlar hiçbir belge sunmamaktadırlar.

Hükümet görüş bildirmemektedir.

AİHM, elindeki belgeleri ve konuyla ilgili yerleşik içtihadını göz önünde bulundurarak kendi nezdinde görülen dava için 1 500 Euro'luk miktarın makul olduğuna karar vermiş ve bu miktarın başvuranlara birlikte verilmesine hükmetmiştir.

C. Gecikme Faizi

AİHM, Avrupa Merkez Bankası'nın marjinal kredi kolaylıklarına uyguladığı faiz oranına üç puanlık bir artışın ekleneceğini belirtmektedir.

BU NEDENLERLE, AİHM, OYBİRLİĞİYLE,

1. Davanın geri kalan kısmının kabuledilebilir olduğuna;
2. İzmir Devlet Güvenlik Mahkemesi bağımsız ve tarafsız olmadığı için AİHS'nin 6 § 1 maddesinin ihlal edildiğine;
3. Davada geçen AİHS'nin 6. maddesine ilişkin diğer şikayetlerin incelenmesine gerek olmadığına;
4. Mevcut davanın kendi başına manevi zarar için yeterli adil bir tatmin oluşturulduğuna;
5. a) AİHS'nin 44 § 2 maddesi gereğince kararın kesinleştiği tarihten itibaren üç ay içinde, ödemenin yapıldığı tarihteki döviz kuru üzerinden Y.T.L.'ye çevrilmek üzere ve miktara yansıtılabilecek her türlü vergiden muaf tutularak, Savunmacı Hükümet tarafından başvuranlara masraf ve harcamalar için 1 500 Euro (bin beş yüz) *ödenmesine*;
b) Söz konusu sürenin bittiği tarihten itibaren ödemenin yapılmasına kadar Hükümet tarafından, Avrupa Merkez Bankası'nın o dönem için geçerli olan faiz oranının üç puan fazlasına eşit oranda faiz *uygulanmasına*;
6. Adil tazmine ilişkin diğer taleplerin *reddine*;

karar vermiştir.

İşbu karar Fransızca olarak hazırlanmış ve AİHM'nin iç tüzüğü'nün 77 §§ 2 ve 3 maddesine uygun olarak 13 Haziran 2006 tarihinde yazıyla bildirilmiştir.